

A mássalhangzók területén fontos volna még a mássalhangzók hosszúságának a kérdése is. Itt vét legtöbbet a gyűjtő, mert nem tud szabadulni a köznyelvi helyesírás béklyóitól. Kicsi korában megtanulta az iskolában, hogy az *állók, állomás, szállók* alakokat *ll*-lel kell írni. Ezeket olyan nyelvjáróterületen készült feljegyzéseiben is a köznyelvi helyesírásnak megfelelően hosszú *ll*-lel írja, ahol mint pl. Tiszántúl nagy részén rövid *l*-lel ejtődik, tehát *állók, állomás, fűszállók a vonatra*. Több néprajzi gyűjtő helyesen figyelte meg, hogy az *égy* kiejtése magánhangzóközi helyzetben sokféle (a magyar nyelvterület nagyobb részén, így a köznyelvi ejtésben is) hosszú *gyy*: *égy ~ egyy*. Az viszont már hiba, hogyha ezt írja a gyűjtő *égyy király*, ennek helyes lejegyzése *éty kiráj* (király). A mássalhangzók hosszúsága jelölésében kevés hibát követnének el a gyűjtők, ha figyelembe vennék a következő magyar hangtani törvényszerűségeket. A magyar nyelvben mássalhangzó előtt és után nincs hosszú mássalhangzó: tehát *maktól* 'maktól', *szakállból* 'szakállból', *vid be* 'vidd be', *jobra* 'jobbra' *mond el* 'mondd el', *arcal* 'arccal', *pércel* 'perccel'. Aki e fontos magyar hangtani törvényszerűséggel tisztában van, az a hosszúság jelölésében megszabadul a helyesírási beidegződéstől. Fokozatosan, önmegfigyeléssel más hangtani helyzetben is képes lesz a mássalhangzók időtartamának a megfigyelésére.

Fontos volna, bár nem könnyű megfigyelni, hogy mikor következik mássalhangzónyúlás, ikerítődés. Magánhangzóközi helyzetben ennek megfigyelése könnyebb, pl. *utánna, okossan, büdössel, véréssel*, nehezebb megfigyelni szóvégén: *büdöss, véress*. Egyes nyelvjárásokban nagymérvű az ilyen mássalhangzónyúlás, csak hogy a köznyelvi helyesírási beidegződés és a figyelem hiánya miatt a gyűjtő észre sem veszi. A békési nyelvjárásban pl. *uttál, kammasz, sifjet, égyébb*.⁴ Nem lehet értéktelennek mondani az olyan gyűjtéseket, ahol a mássalhangzónyúlás nincs pontosan jelölve, mégis szeretnénk, ha a gyűjtők e téren is minél nagyobb pontosságra tennének szert.

Eddig olyan hangtani sajátosságok megfigyeléséről, feljegyzéséről beszéltünk, amelyeket kezdő gyűjtőktől vagy nagyobb hangtani ismeretekkel és gyűjtési tapasztalattal nem rendelkező külső munkatársainktól kívánunk meg. Nem említettünk egy egész sereg olyan hangtani jelenséget pl. az *l, r, j* nyújtó hatását, a hangsúly jelölését, amelyeket csak magasabb képzettséggel rendelkező gyűjtőktől várhatunk el. De a szakképzett gyűjtők munkájában is állandó tökéletesedést lehet megfigyelni.

Végh József: *A nyelvjárási és néprajzi gyűjtés összekapcsolása*
Útmutató Füzetek a Néprajzi Adatgyűjtéshez, VII. Bp., 1960. 4–16. old.

Az általános iskolák feladata a hagyományápolásban

Iskolánk a mezőkövesdi Szent Imre Általános Iskola nagy figyelmet fordít a hagyományok éltetésére. Pedagógiai programunkban a kiemelt feladatok sorában foglal helyet ez irányú tevékenységünk. Tantestületünk ezt természetesnek tartja, hiszen a pedagógusaink több mint kétharmada tősgyökeres matyó. A nagyszüleinktől, szüleinktől sok minden kaptunk, sokunknak személyes élményünk van a gyermekkorából, s ezeket szívesen adjuk át a mai generációknak.

Az iskolánkba lépő gyermek az épület minden részében találkozik olyan tárgyakkal, amelyek a mai „modern korban” már nem használatosak, de kincsként őrizzük őket. A festett láda, a bölcso, a cserépedények, a petróleumlámpa, a szép matyó hűzés őseink emlékét őrzi, és tanúskodik arról a gazdag érzelmvilágról, amely jellemezte elődeinket.

A szokásokat – mint a viselet, az építészet, a tájnyelvet, a szórakozást, a dalkincs – egy-egy közösség alakította ki. Most ezek a szokások alakítják a közösséget. S hogy ez mennyire igaz, megtapasztaljuk mindennapjainkban: az osztályok, ahol néptáncot tanulnak a gyerekek, remek közösségekké formálódnak az évek során.

⁴ Szabó István: *Magyar Népryelv* I. 1939. 65–80. old.

Régi vágyunk teljesült nyolc esztendővel ezelőtt, amikor a képviselőtestület végre megadta az elvi engedélyt a néptánc tanításához. (El kell mondani, hogy ezt a számunkra kedvező döntést több elutasítás előzte meg.) A táncoktató azonban nem adta fel! Kitartó, lelkes, több éves munkát végzett jószeré, lakóhelyünk és szakmaszeretete adott neki erőt ehhez a munkához, és csekélyke pályázati pénz segített az első táncruhák beszerzéséhez. Azóta ünnepségünk nem múlik el tánc nélkül – sokszor megörvendeztetnek szülőt, pedagógust látványos, szép koreográfiákkal. Az iskola első osztályába érkező tehát néptáncot tanulhatnak a gyerekek.

Az iskolai ünnepek is nagyon alkalmasak a hagyományok éltetésére: karácsony, betlehemes, farsang, húsvét, tojásfestés, locsolkodás, májusfa állítása, pünkösddőlő stb.

Az életkori sajátosságoknak megfelelően a kiolvasók, mesék sok lehetőséget kínálnak, amelyek kiaknázása a pedagógustól függ nagymértékben.

A „család” témakör kínálja az alkalmakat a hagyományok ápolására. Technika órákon a természetes anyagból készített munkadarabokra, ének-zene órákon a mezőkövesdi dalok tanítására kínálkozik sok-sok alkalom.

Soha nem volt nagyobb szükség sem Magyarországon, sem szűkebb hazánkban arra, hogy hagyományápolásról beszéljünk, mint most, az európai csatlakozás idején. Azt várják tőlünk, hogy beilleszkedjünk az európai népek közösségébe, a szívünk meg azt súgja, legyünk minél jobban magyarok, mezőkövesdiek.

Minden eddiginél aktuálisabb Vörösmarty szavai: „*A múltat tiszteld, – s a jelent vele kösd a jövőhöz!*” Ez a gondolat pedig csak úgy valósulhat meg, ha a tanításunkban is nagy jelentőséget tulajdonítunk a helytörténetnek, s a lehető legtöbbet átadunk mi idősebbek a fiataloknak abból, ami nekünk is csak legenda vagy emlék.

Szerencsére a ma érvényben lévő tanterv minden eddiginél több lehetőséget ad erre. Van ideje, alkalma a pedagógusnak arra, hogy a gyerekekkel megismertesse szülőföldjük történetét, népe életét, szokásait, egyszerűval hagyományait.

Nézzünk erre néhány példát!

Magyar irodalomból az 5. osztályban a népköltészet, a népmesék tanításával kezdjük a tananyagot. Itt nagyszerű lehetőség van arra, hogy Mezőkövesd mesevilágával is megismerkedünk. A gyerekek nagyon élvezik a kutatást, s még jobban, amikor előadjuk ezeket a meséket. Eljártsszuk, milyen körülmények között, hogyan születhettek a művek a fonóban, a kukoricafosztásnál, a napraforgó cséplésénél. Elemzési órákon megkeressük a hasonlóságokat a magyar népmesékkel, s rámutatunk a helyi sajátosságokra is.

A 6. osztályban népdalok kapcsán kerülnek elő a helyi matyó, summás dalok. Kiss József gyűjteményét jól tudjuk hasznosítani munkánkban. Nemcsak a dalok érzéseit, hangulatát, hanem a művek kapcsán a matyók életkörülményeiről, pl. étkezéseikről, munkaeszközeikről, szokásaikról is szoktunk beszélgetni.

A 7. osztályban a matyók szokásainak, ünnepeinek megismerése kerül előtérbe. Pl. a születés, a házasságkötés, a temetkezés, a locsolkodás, a betlehemezés – hogy csak néhányat említsék. Itt is nagy szerepe van az előadás és a megjelenítés módszerének. A szereplés, az átélés örök időkre pozitív emléket eredményez.

A 8. osztályban Mezőkövesd íróival, költőivel ismerkedünk meg. Köteteiket, műveiket elhosszabbítják a gyerekek. Ezt megelőzően a könyvtárban kutatómunkát végeznek róluk. Szaválóverseny is szoktunk rendezni ezekből a művekből. A magyar nyelv óráin 6. osztályban ismerkedünk meg a jellegzetes matyó szavakkal. Gyűjtést szoktunk rendezni belőle, csakúgy, mint ragadványnevekből. Nagyon élvezik a gyerekek, amikor felfedezik a saját családjuk ragadványneveit. Kutatómunkánknál megismerkedünk Bán József tanár és Pető Margit könyveivel is.

A történelem tantárgy tanításába ugyancsak beépítjük a helyi történelmet. Itt is megvan minden évfolyamnak a konkrét feladata.

Az 5. osztályban megismerkedünk a múzeumokkal, a tájházakkal, azok berendezéseivel, eszközeivel.

A 6. osztályban a tananyaghoz kapcsolódóan kutatómunkát végeznek a gyerekek, s néhány perces kiselőadásokat tartanak a tanítási órákon, a tatárjárásról, a török uralomról, a Mátyás-korabeli időkről, a várossá válásról.

A 7. osztályban az 1848-as események kerülnek középpontba. Itt már a kiselőadásokon kívül pályázatokat is szoktunk hirdetni egy-egy résztermával kapcsolatban. Pl.: a környékünkön történt hadmozdulatok, a hősi halottak városunkban stb.

A 8. osztályban a világháborúkkal foglalkozunk részletesen. Itt már riportokat szoktak készíteni az eseményekben résztvevővel. A személyes emlékek, élmények, mély benyomást gyakorolnak a gyerekekre.

A Hon- és népismeret tantárgy minden eddiginél több lehetőséget biztosít a mezőkövesdi emberek életének megismerésére. Pl. tantervi anyag az építkezési formák, lakóházak, berendezések, eszközök, használati tárgyak alapos megismerése. Bőségesen van idő és lehetőség a matyó hagyományok megismerésére is. Az ének és rajzórák adta lehetőségek ugyancsak színesek lehetnek.

Segítik munkánkat a videofilmek, a könyvtár által meghirdetett versenyek (Ki tud többet Mezőkövesdről), a kiállítások, amikre mindig elvisszük a gyerekeket.

A hagyományok ápolása fontos feladat tanórákon és tanórákon kívül is. A lehetőség megvan, de csak azok tudnak élni is vele igazán, akiknek belülről, szívből jön az igény.

Gánóczy Zoltánné

Honismereti táborok a balkányi Szabolcs Vezér Általános Iskola és Diákotthonban

*„Egy nemzet csakis úgy tud megmaradni,
ha megőrzi és vallásos kegyelettel ápolja
őseinek, elődeinek hagyatékát.”
Badiny Jós Ferenc*

Iskolánkban kilencedik éve szervezünk honismereti táborokat. Kezdetben nyaranta csak egy napközis jellegű táborra futotta lehetőségeinkből, míg az utóbbi négy évben egy napközis jellegű – kisebb költségű – 5-6 napos és egy bodrogházi 7-8 napos tábort valósítottunk meg. Annak ellenére, hogy iskolánk és az egyházak tanulóink számára tartalmas nyári időtöltést

Kisrozágyon a honfoglaláskori emlékparkban